

Захист у справах, пов'язаних з корупцією: теорія та судова практика

В посібнику проаналізовано законодавство про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, а також інші, зокрема передбачені ст. 188⁴⁶, 212¹⁵, 212²¹ КУпАП, які хоча і не входять до Глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією», проте застосовуються антикорупційними органами у своїй діяльності.

Авторами видання наведено основні характеристики складів адміністративних правопорушень, розкрито дискусійні питання щодо їх застосування та вивчено судову практику, в тому числі з посиланням на рішення ЄСПЛ.

Посібник призначений для осіб, відносно яких здійснюється провадження, службових осіб, до повноважень яких віднесено додержання антикорупційного законодавства, адвокатів, працівників правоохоронних органів, науковців, здобувачів вищої освіти та широкого кола осіб.

**Бабіков Олександр Петрович
Бабікова Олена Сергіївна**

**Захист у справах,
пов'язаних з корупцією**

теорія та судова практика

Науково-практичний посібник

НОРМА
ПРАВА[®]
Київ – 2025

УДК 343.21:343.35](477)
Б12

Рекомендовано до друку
вченою радою Науково-дослідного інституту
публічного права 01.10.2024 р. (протокол № 16)

Рецензенти:

О. Ю. Дрозд –
доктор юридичних наук, професор,
керівник Департаменту організації забезпечення діяльності БЕБ України

О. О. Дудоров –
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри кримінально-правової політики
Інституту права Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка

Друкується в авторській редакції.

Бабіков О. П., Бабікова О. С.

Б12 **Захист у справах, пов'язаних з корупцією: теорія та судова практика** / О. П. Бабіков, О. С. Бабікова; Наук.-дослід. ін-т публіч. права. – Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 232 с.

ISBN 978-617-8306-09-0

В посібнику проаналізовано законодавство про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, а також інші, зокрема передбачені ст. ст. 188⁴⁶, 212¹⁵, 212²¹ КУпАП, які хоча і не входять до Глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією», проте застосовуються антикорупційними органами у своїй діяльності.

Авторами видання наведено основні характеристики складів адміністративних правопорушень, розкрито дискусійні питання щодо їх застосування та вивчено судову практику, в тому числі з посиланням на рішення ЄСПЛ.

Посібник призначений для осіб, відносно яких здійснюється провадження, службових осіб, до повноважень яких віднесено додержання антикорупційного законодавства, адвокатів, працівників правоохоронних органів, науковців, здобувачів вищої освіти та широкого кола осіб.

УДК 343.21:343.35](477)

Видавництво «Норма права» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. У цьому виданні використано папір, сертифікований FSC® та PEFC™

ISBN 978-617-8306-09-0

© Бабіков О. П., Бабікова О. С., 2025

© Видавництво «Норма права», 2025

Від авторів

Пам'ятаєте, анімаційний фільм з дитинства «Дракон»? «Сотні років дракон царює над країною. Люди народжуються та помирають, а дракон, як і завжди, могутній, страшний. Ніхто не бачив його, але всі живуть під тяжким гнітом його влади. Ніхто не пам'ятає, як він народився і тому не знає, як він помре. Були відважні лицарі, які кинули йому виклик, але ніхто не повернувся.». Згадайте його сюжет та чим він завершився. Нажаль, у боротьбі з драконом головна небезпека – не перетворитись самому на дракона.

Політики, громадські активісти та організації різного гатунку, речники правоохоронних органів з придиханням та інколи навіть з надзвичайною гордістю намагаються нам «продати» успіхи у боротьбі з корупцією. Демонструють чергового, корупціонера, оголошують усі можливі смертні кари, що його очікують, а далі тиша і порожнеча...

Подолати дракона не вдається нікому. Після чергового реформування, нової концепції, перезавантаження, з'являється розуміння, що неможливо знищити те, що перетворилося на форму існування державних органів, оптимальне середовище і для борців з корупцією.

Інколи виникає враження, що ця «боротьба» використовується насамперед як інструмент впливу на державні установи, підприємства та організації, їх посадових осіб, для забезпечення існування сталих, масштабних корупційних схем, руйнування суверенітету та дискредитації державної служби. Адже накопичена інформація про активи та зв'язки держслужбовця може використовуватися і з метою схилити його до сприяння вигодонабувачам, які перебувають «за лаштунками».

Реалізація цієї парадигми обумовлює необхідність продемонструвати успіхи там, де їх немає, шляхом притягнення державних службовців та інших осіб, які займають найнижчі посади, до відповідальності навіть за дріб'язкові порушення, що не становлять небезпеки для держави і суспільства, залишаючи системну корупцію «незайманою».

Такий підхід ми вважаємо несправедливим. У цій книзі, на підставі наукового аналізу та прикладах судових рішень, ми

**Захист у справах, пов'язаних з корупцією:
теорія та судова практика**

продемонструємо «слабкі місця» антикорупційного законодавства усім, хто зазнає незаконного переслідування. Книга буде цікава й тим, хто хоче критично поглянути на сам процес такої «боротьби» та її результати.

Переконані, що успіх – здобуток тих, хто бореться, боротьба, супротив – завжди дають шанс на перемогу.

*О великий герой! Вирви з серця цю нікчемну слабкість.
Вставай і борись!*

Бхагават Гіта Глава 2: Конституція душі (санкх'я-йога)

Умовні позначення

ВКУ, ВК України	–	Виборчий кодекс України
ВРП	–	Вища рада правосуддя
ВРУ	–	Верховна Рада України
ВС	–	Верховний Суд
ВСУ	–	Верховний Суд України
ВССУ	–	Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
ГК	–	Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р.
ГО	–	громадське об'єднання
грн.	–	гривня
ДВБ	–	Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України
ДВК	–	дільнична виборча комісія
ДПС	–	Державна прикордонна служба України
ДСР	–	Департамент стратегічних розслідувань
ДФС	–	Державна фіскальна служба України
ЄДР	–	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань
ЄДРД	–	Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування
ЄДРОКП	–	Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення
ЄДРСР	–	Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄРОВД	–	Єдиний реєстр оцінки впливу на довкілля
ЄСПЛ	–	Європейський суд з прав людини
Звіт	–	звіт політичної партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру
Звіт щодо виборчого фонду	–	фінансовий звіт про надходження та використання коштів виборчого фонду політичної партії, місцевої організації політичної партії, кандидата
ЗМІ	–	засоби масової інформації
ЗСУ	–	Збройні Сили України
ІПС	–	інтегрована інформаційно-пошукова система
КАС	–	Касаційний адміністративний суд
КЗпП	–	Кодекс законів про працю України
КК, КК України	–	Кримінальний кодекс України
КМУ	–	Кабінет Міністрів України
КПКУ, КПК України	–	Кримінальний процесуальний кодекс України
КСУ	–	Конституційний Суд України
КУпАП	–	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МЗП	–	мінімальна заробітна плата
МФ	–	Міністерство фінансів України
НАЗК	–	Національне агентство з питань запобігання корупції
НБУ	–	Національний банк України
НМДГ	–	неоподатковуваний мінімум доходів громадян
НПУ	–	Національна поліція України
ОВС	–	орган внутрішніх справ
ОДА	–	обласна державна адміністрація

Захист у справах, пов'язаних з корупцією: теорія та судова практика

ОВК	– окружна виборча комісія
п.	– пункт
п. п.	– підпункт
ПМПО	– прожитковий мінімум для працездатних осіб
Положення про ДСР	– Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України, затверджене наказом № 1077 від 23.10.2019
Положення про НП	– Положення про Національну поліцію, затверджене постановою КМУ від 28.10.2015 р. № 877
Порядок проведення перевірок НАЗК	– Порядок проведення перевірок організації роботи із запобігання і виявлення корупції, затверджений Наказом НАЗК 25.0.2023 № 152/23
Порядок перевірок щодо працівників НП	– Порядок організації роботи з повідомленнями про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» у національній поліції України, затверджений наказом НПУ №209 від 29.02.2024
ПФ	– Пенсійний Фонд України
ПС	– профсоюз, професійна спілка
РДА	– районна державна адміністрація
Реєстр Politdata	– Єдиний державний реєстр звітності політичних партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру
Рекомендації НАЗК № 839	– затвердженні Рішенням НАЗК від 29 вересня 2017 р. № 839 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»
Регламент НАЗК	– Регламент Національного агентства з питань запобігання корупції, затверджений Рішенням НАЗК від 12 квітня 2016 р. № 1
Роз'яснення НАЗК № 3	– Рішення НАЗК від 11 серпня 2016 р. № 3 «Про затвердження Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю»
РСУ	– Рада суддів України
СК	– Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. ст.
ТВК	– територіальна виборча комісія
ЦВК	– Центральна виборча комісія

Зміст

Від авторів	3	
Умовні позначення	5	
Частина I. Повернення та закриття адміністративних справ через порушення норм процесуального права		
Загальні засади дотримання основних прав і свобод при розгляді справ про адміністративне правопорушення . . 15		
Принцип законності	16	
Розумні строки	20	
Якість закону та «ніякого покарання без закону»	21	
Дотримання процесуальних прав особи під час адміністративного провадження	21	
Презумпція невинуватості і припущення	23	
Диспозитивність і змагальність	25	
Розмежування повноважень уповноважених органів у сфері виявлення, проведення перевірок та складання протоколів про правопорушення, пов'язані з корупцією 28		
Підрозділи НАЗК, уповноважені на проведення перевірок та складання протоколів	30	
Органи/підрозділи НП, уповноважених на проведення перевірок та складання протоколів	31	
Приводи та підстави проведення перевірки та складання протоколу		34
Порядок проведення перевірок НАЗК	34	
Заходи захисту під час проведення перевірки НАЗК	39	
Порядок проведення перевірок в органах внутрішніх справ . . 41		
Складання протоколу посадовими особами органів Національної поліції	43	
Суперечливі питання розмежування повноважень НАЗК та НП у сфері протидії правопорушенням, пов'язаним з корупцією	44	

**Захист у справах, пов'язаних з корупцією:
теорія та судова практика**

Порядок розгляду судом протоколу, участь у судовому засіданні особи, яка притягується до відповідальності та прокурора	49
Повернення протоколів про вчинення адміністративних правопорушень	50
Відсутність у протоколі даних, що посвідчують особу або недостовірність таких даних.	50
Відсутність інших відомостей, що підлягають обов'язковій фіксації у протоколі	51
Приклади судових рішень про повернення матеріалів для доопрацювання.	54
Порушення вимог щодо підсудності справ	57
Оскарження повернення матеріалів справи	60
Загальні підстави закриття справ	61
Закриття справ через порушення строків, встановлених для притягнення особи до відповідальності	61
Закриття справ внаслідок невжиття заходів до усунення неповноти обставин справи.	70
Підстави для повернення апеляційних скарг.	71
Відшкодування шкоди за незаконне притягнення до адміністративної відповідальності	72
Частина II. Закриття справ через порушення норм матеріального права	
Загальні положення, що передбачають відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.	77
Закриття адміністративних справ через малозначність	78
Адміністративно-правова характеристика порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172⁴ КУпАП)	81
Стаття 172 ⁴ КУпАП – Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності	81

Підстави закриття справ за фактами порушення обмежень щодо сумісництва	89
Підстави закриття справ за фактами порушення обмежень щодо суміщення з іншими видами діяльності	100
Адміністративно-правова характеристика порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172⁵ КУпАП).	102
Стаття 172 ⁵ . КУпАП Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків	102
Підстави закриття справ за фактами порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків	129
Підстави закриття справи за фактом надання недостовірних відомостей у декларації щодо суттєвих змін.	131
Адміністративно-правова характеристика порушення вимог фінансового контролю (ст. 172⁶).	118
Стаття 172 ⁶ . Порушення вимог фінансового контролю.	118
Підстави закриття справ за фактами порушення вимог фінансового контролю	120
Підстави закриття справ за фактами неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані	129
Підстави закриття справи за фактом надання недостовірних відомостей у декларації щодо суттєвих змін.	131
Адміністративно-правова характеристика порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172⁷).	136
Стаття 172 ⁷ . Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів	136
Підстави закриття справ за фактами порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів . .	142
Адміністративно-правова характеристика незаконного використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172⁸ КУпАП)	160

Стаття 172 ⁸ . Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень	160
Підстави закриття справ за фактами незаконного використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень	167
Адміністративно-правова характеристика порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (ст. 172⁸-1 КУпАП)	176
Стаття 172 ⁸ -1. Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг	176
Підстави закриття справ за фактами порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг	177
Адміністративно-правова характеристика нежиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172⁹ КУпАП)	177
Підстави закриття справ за фактами нежиття заходів щодо протидії корупції	179
Адміністративно-правова характеристика порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172⁹-1 КУпАП)	86
Стаття 172 ⁹ -1. Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням.	186
Підстави закриття справ за фактами порушень заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням.	189
Адміністративно-правова характеристика порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (ст. 172⁹-2 КУпАП)	189

Стаття 172 ⁹ -2. Порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля.	189
Підстави закриття справ за фактами порушень законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля	191
Адміністративно-правова характеристика невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції (ст. 188⁴⁶ КУпАП)	199
Стаття 188 ⁴⁶ . Невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції.	199
Підстави закриття справ за фактами невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції.	202
Адміністративно-правова характеристика порушення порядку надання або отримання внеску на підтримку політичної партії, порушення порядку надання або отримання державного фінансування статутної діяльності політичної партії, порушення порядку надання або отримання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації або агітації референдуму	204
Стаття 212 ¹⁵ . Порушення порядку надання або отримання внеску на підтримку політичної партії, порушення порядку надання або отримання державного фінансування статутної діяльності політичної партії, порушення порядку надання або отримання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації або агітації референдуму	204
Підстави закриття справ за фактами порушення порядку надання або отримання внеску на підтримку політичної партії, порушення порядку надання або отримання державного фінансування статутної діяльності політичної партії, порушення порядку надання або отримання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації або агітації референдуму.	214

Адміністративно-правова характеристика

**Порушення порядку подання фінансового звіту
про надходження і використання коштів виборчого фонду,
звіту партії про майно, доходи, витрати
і зобов'язання фінансового характеру 218**

**Стаття 212²¹. Порушення порядку подання фінансового
звіту про надходження і використання коштів виборчого
фонду, звіту партії про майно, доходи, витрати
і зобов'язання фінансового характеру внеску 218**

**Підстави закриття справ за фактами порушення порядку
подання фінансового звіту про надходження
і використання коштів виборчого фонду, звіту партії
про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового
характеру. 222**

ЧАСТИНА І

**Повернення та закриття
адміністративних справ
через порушення норм
процесуального права**

Загальні засади дотримання основних прав і свобод при розгляді справ про адміністративне правопорушення

Вимоги законодавства щодо дотримання прав і свобод в адміністративному провадженні у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, вимагає дотримання органами та службовими особами, уповноваженими на проведення перевірок, складання протоколів та розгляду справ, обов'язок забезпечити всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин справи, вирішення її в точній відповідності з законом, що в свою чергу передбачає необхідність дослідження та оцінку доказів у їх сукупності, на підставі закону і правосвідомості.

Підставою для такого висновку є одна з головних засад, визначена у ч. 2 ст. 19 Конституції України, відповідно до якої органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України та законами України. Зазначеною нормою Конституції запроваджено для усіх органів державної влади та місцевого самоврядування принцип: *«дозволено лише те, що прямо передбачено законом»*.

Забезпечення законності при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення передбачає низку засад, визначених у ст. 7 КУпАП:

1) ніхто не може бути підданий заходу впливу в зв'язку з адміністративним правопорушенням інакше як на підставах і в порядку, встановлених законом;

2) провадження в справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності;

3) застосування уповноваженими на те органами і посадовими особами заходів адміністративного впливу провадиться в межах їх компетенції, у точній відповідності з законом;

4) додержання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем з боку вищестоящих органів і посадових

осіб, правом оскарження, іншими встановленими законом способами;

5) нагляд прокурора за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Проте, застосування практики ЄСПЛ істотно розширило перелік засад, які використовуються у справах про адміністративні правопорушення.

В контексті захисту прав і свобод людини, найважливішими з них є принципи:

- дотримання розумних строків;
- принцип якості закону та «ніякого покарання без закону»;
- дотримання процесуальних прав особи, відносно якої здійснюється адміністративне провадження;
- презумпція невинуватості особи і неможливість притягнення на припущеннях;
- диспозитивність і змагальність учасників провадження.

Порушення наведених принципів, якщо це призвело до істотного обмеження прав і свобод людини, перешкодило їй в реалізації своїх процесуальних прав, – може бути підставою для закриття провадження.

Принцип законності

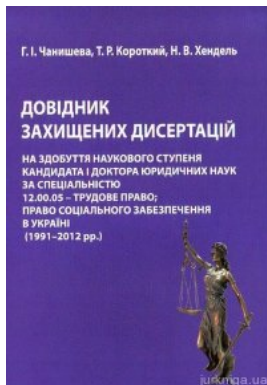
Принцип законності, визначений у ст. 7 КУпАП передбачає, що провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюються на основі суворого додержання законності. Застосування уповноваженими на те органами і посадовими особами заходів адміністративного впливу провадиться в межах їх компетенції, у точній відповідності з законом.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, складається з чотирьох стадій:

- 1) адміністративне розслідування;
- 2) розгляд справи судом;
- 3) перегляд прийнятого рішення апеляційною інстанцією;
- 4) виконання судового рішення.

Адміністративне розслідування, під час якого уповноважений орган (особа) збирає відомості, документи, опитує осіб

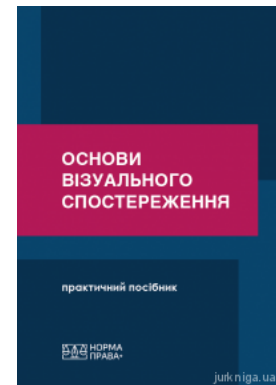
Книги, які можуть вас зацікавити

Довідник захищених дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення в Україні (1991–2012 рр.)

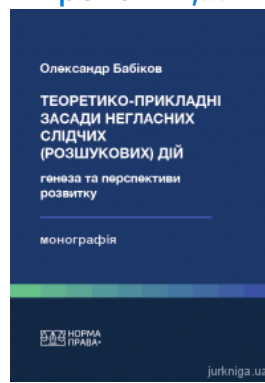
Кримінально-правова характеристика та особливості кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів

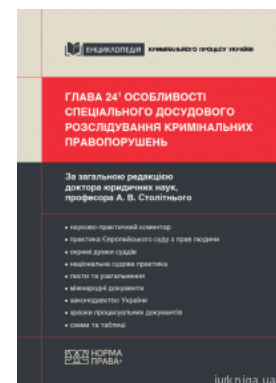
Основи візуального спостереження

Основні міжнародні договори у галузі прав людини

Теоретико-прикладні засади негласних слідчих (розшукових) дій: генеза та перспективи розвитку

Глава 24¹ КПК України «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень»

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

[Перейти на сайт](#) →